

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.48>

Олександра Іпатенкова

м. Вінниця, Україна

Науковий керівник: Віктор Соловей

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0373-6008>

e-mail: victorsolovey79@gmail.com

МИСТЕЦЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ СИМВОЛІВ СПРОТИВУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ

Анотація. У статті досліджуються символи спротиву як важливий елемент сучасного українського декоративного мистецтва. Розглянуто особливості трансформації традиційних орнаментів, кольорової символіки та художніх образів у контексті сучасних соціокультурних процесів і формування національної ідентичності. Проаналізовано роль декоративного мистецтва як засобу культурної комунікації, збереження пам'яті та вираження колективного досвіду. Особливу увагу приділено поєднанню традиційних і сучасних матеріалів, синтезу художніх технік та використанню новітніх медіа у створенні багатошарових композицій. Визначено значення символів спротиву у формуванні емоційного, ідейного та візуального простору сучасного українського мистецтва.

Ключові слова: декоративне мистецтво, символи спротиву, сучасне українське мистецтво, національна ідентичність, культурна пам'ять, орнамент.

Abstract. The article examines symbols of resistance as an important element of modern Ukrainian decorative art. The features of the transformation of traditional ornaments, color symbolism and artistic images in the context of modern socio-cultural processes and the formation of national identity are considered. The role of decorative art as a means of cultural communication, preservation of memory and expression of collective experience is analyzed. Special attention is paid to the combination of traditional and modern materials, the synthesis of artistic techniques and the use of new media in the creation of multilayered compositions. The significance of symbols of resistance in the formation of the emotional, ideological and visual space of modern Ukrainian art is determined.

Keywords: decorative art, symbols of resistance, modern Ukrainian art, national identity, cultural memory, ornament.

Сучасне українське декоративне мистецтво переживає період глибокої трансформації, спричиненої історичними подіями, соціальними зрушеннями та переосмисленням національної ідентичності. У цьому процесі особливого значення набувають символи спротиву — візуальні образи, що відображають боротьбу, гідність, пам'ять і прагнення до свободи. Вони стають не лише елементами художньої мови, а й інструментами культурної комунікації, здатними передавати складні емоційні та ідеологічні змісти.

Декоративне мистецтво, на відміну від станкового, має тісний зв'язок із повсякденним життям. Воно присутнє у предметах побуту, одязі, інтер'єрі, публічному просторі. Саме тому символи, закладені в ньому, мають особливу силу — вони не лише споглядаються, а й супроводжують людину щодня. У сучасному контексті це дозволяє декоративному мистецтву ставати носієм актуальних ідей, формувати суспільну свідомість.

Символи спротиву в українській культурі мають глибоке історичне коріння. Вони формувалися протягом століть у контексті боротьби за свободу, збереження мови, культури, віри. Традиційні орнаменти, кольори, образи вже містили в собі елементи захисту, стійкості, життєвої сили. У сучасному мистецтві ці символи набувають нового звучання, адаптуючись до реалій сьогодення.

Одним із ключових аспектів є трансформація традиційних символів. Наприклад, орнамент, який раніше мав переважно декоративну функцію, сьогодні може набувати політичного чи соціального змісту. Вишиті мотиви, геометричні знаки, рослинні елементи стають кодами, що передають ідеї єдності, незламності, пам'яті.

Особливе місце займає кольорова символіка. Поєднання кольорів може нести глибоке значення, викликати асоціації, формувати емоційний настрій. У сучасному декоративному мистецтві колір стає одним із основних засобів вираження, здатним передати як біль і втрату, так і надію та відродження.

Матеріал також відіграє важливу роль у створенні символів спротиву. Використання природних матеріалів — дерева, глини, текстилю — підкреслює зв'язок із землею, традицією, корінням. Водночас сучасні художники активно експериментують із новими матеріалами, поєднуючи їх із традиційними, створюючи нові смислові контексти.

У сучасному декоративному мистецтві важливим є поєднання різних технік. Вишивка може поєднуватися з живописом, кераміка — з металом, текстиль — з цифровими елементами. Це створює багатошарові композиції, у яких символи спротиву набувають нових форм. Такий синтез дозволяє передавати складні ідеї, створювати глибокі образи.

Сюжетність також відіграє важливу роль. Твори можуть містити конкретні історії, відсилання до подій, образи героїв. Водночас вони можуть бути абстрактними, працювати на рівні символів і асоціацій. У цьому полягає сила декоративного мистецтва — воно здатне говорити як прямо, так і опосередковано.

Сучасні художники активно працюють із темою пам'яті. Символи спротиву часто пов'язані з вшануванням подій, людей, досвіду. Декоративні об'єкти можуть виконувати функцію меморіалів, зберігати історію у матеріальній формі. Це особливо важливо в умовах, коли пам'ять стає полем боротьби.

У цьому контексті важливим є поняття колективної ідентичності. Символи спротиву об'єднують людей, формують відчуття спільності. Декоративне мистецтво, будучи доступним і зрозумілим, сприяє цьому процесу, створюючи спільну візуальну мову.

Водночас сучасне мистецтво не обмежується лише традиційними формами. Воно активно взаємодіє з новими медіа, технологіями, просторами. Символи спротиву можуть з'являтися в урбаністичному середовищі, у вигляді

інсталяцій, об'єктів, дизайнерських рішень. Це розширює їхній вплив, робить їх частиною повсякденного життя.

Особливої уваги заслуговує роль індивідуального художника. Кожен митець інтерпретує символи по-своєму, додає власний досвід, бачення. Це створює різноманіття підходів, стилів, форм. У результаті виникає багатоголосий мистецький простір, у якому різні голоси доповнюють один одного.

Важливим є також емоційний аспект. Символи спротиву часто пов'язані з сильними почуттями — болем, гнівом, надією, вірою. Декоративне мистецтво дозволяє передати ці емоції через форму, колір, матеріал. Воно стає способом переживання і осмислення досвіду.

Освітній і комунікативний потенціал декоративного мистецтва також є значним. Через нього можна передавати знання, формувати цінності, залучати нові покоління до культурного процесу. Майстер-класи, виставки, проєкти сприяють поширенню символів, їхньому розумінню.

Разом із тим існують і виклики. Одним із них є ризик поверхневого використання символів, їхньої комерціалізації. У такому випадку вони можуть втратити глибину, перетворитися на декоративний елемент без змісту. Тому важливо зберігати баланс між естетикою і змістом.

Іншим викликом є необхідність осмислення складних тем. Спротив — це не лише героїзм, а й біль, втрати, травма. Мистецтво має знаходити способи говорити про це чесно і глибоко, не спрощуючи і не ідеалізуючи.

У сучасному українському декоративному мистецтві символи спротиву стають важливим засобом вираження ідентичності, пам'яті, цінностей. Вони поєднують традицію і сучасність, індивідуальне і колективне, естетику і зміст.

Цей процес є динамічним і відкритим. Символи змінюються, набувають нових значень, адаптуються до нових умов. У цьому полягає їхня сила — здатність бути живими, актуальними, значущими.

Таким чином, мистецьке осмислення символів спротиву в сучасному українському декоративному мистецтві є складним і багатогранним явищем. Воно відображає глибокі культурні процеси, формує нову художню мову, сприяє осмисленню реальності.

У цьому мистецтві поєднуються пам'ять і сучасність, біль і надія, традиція і новаторство. Воно є свідченням того, що культура здатна не лише зберігати, а й трансформувати досвід, перетворюючи його на джерело сили.

У майбутньому цей напрям, без сумніву, буде розвиватися, відкриваючи нові форми, підходи, смисли. Проте його основою залишатиметься прагнення до свободи, гідності, життя — тих цінностей, які і становлять сутність символів спротиву.

Список використаних джерел

1. Жулинський М. Г. *Українська культура: цивілізаційний вибір*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011.

2. Забужко О. *Філософія української ідеї та європейський контекст*. Київ: Факт, 2006.
3. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.
4. Шмагало Р. Т. *Мистецька освіта і дизайн в Україні ХХ століття*. Львів: Українські технології, 2005.
5. Рубан В. В. *Сучасне декоративно-прикладне мистецтво України*. Київ: Інтертехнологія, 2011.

РОЗДІЛ IV МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.49>

Юлія Москвічова
м. Вінниця, Україна
orcid.org/0000-0002-1303-8951
julia.moskvichova@gmail.com

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В УМОВАХ КУЛЬТУРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР СУЧАСНОЇ ТВОРЧОСТІ

Анотація. Розглянуто прояви мультикультуралізму та культурної глобалізації в музичному мистецтві. Аналізується взаємодія різних музичних традицій, процеси стилізового синтезу та трансформації музичних практик у глобалізованому культурному просторі. Особлива увага приділяється ролі національної музичної традиції та її переосмисленню в сучасних мистецьких проєктах і виконавських практиках. Наголошено на значенні мультикультурного підходу для розвитку музичного мистецтва та мистецької освіти в умовах сучасних культурних процесів.

Ключові слова: мультикультуралізм, культурна глобалізація, музичне мистецтво, міжкультурна взаємодія, національна музична традиція, мистецька освіта.

Abstract. The manifestations of multiculturalism and cultural globalization in musical art has been analyzed. The interaction between different musical traditions, stylistic synthesis processes, and evolution of musical practices in a globalized cultural space have been explored. Particular attention was paid to the role of national musical tradition and its reinterpretation in contemporary art projects, as well as performance practices. The importance of a multicultural approach to the development of musical art and arts education in the context of contemporary cultural processes has been emphasized.

Keywords: multiculturalism, cultural globalization, musical art, intercultural interaction, national musical tradition, arts education.

Сучасний етап розвитку світової культури характеризується інтенсивними процесами глобалізації, що зумовлюють активізацію міжкультурних контактів і взаємодії різних художніх традицій. У цих умовах особливого значення набуває феномен мультикультуралізму, який відображає співіснування, взаємопроникнення та взаємозбагачення культур у єдиному соціокультурному просторі. В сучасному світі практика мультикультуралізму постає об'єктом критики, але варто розуміти, що в умовах глобалізації етноси, нації, релігії втрачають кордони, а поліетнічність, полірелігійність, полікультурність стають нормою в світовому просторі. Мультикультуралізму немає альтернатив і суспільства шукають межі й обсяги співіснування «різного» з урахуванням наслідків (Судакова, 2018, с. 133–134). Важливо наголосити, що сучасні розвинені країни демонструють можливості органічного поєднання ненасильства і соціального активізму як фундаментальних умов і гарантій забезпечення мирного співіснування людей. Сукупність вироблених і закріплених у суспільній свідомості у якості нових цивілізаційних цінностей мультикультурні правила поступово набувають ознак соціокультурної норми, перетворюються у вимоги «раціональної толерантності», «оновленої єдності і солідарності», «активованого ненасилля» (Судакова, 2018, с. 150). Як зауважує О. Русул, мультикультуралізм теоретично може бути притаманним багатьом суспільствам, де поряд із генетично вкоріненими культурними здобутками можуть мирно існувати й світові універсальні надбання. За таких умов стає можливою глобалізація, яка приймає розмаїття культур, не створюючи конфліктів на міжкультурному рівні (Русул, 2012, с. 150). Пошук власної концепції мультикультуралізму є актуальним і для нашої держави. Адже Україна, як поліетнічна держава, яка об'єднує в собі традиції багатьох культур, у нинішній геополітичній і культурній ситуації потребує вироблення оптимальної моделі міжетнічної взаємодії, котра дозволить запобігати конфліктним ситуаціям і сприятиме налагодженню діалогу (Москвічова, 2023, с. 49).

У мистецькому вимірі явище мультикультуралізму проявляється через взаємовплив художніх традицій, обмін естетичними цінностями та формування нових культурних моделей. Музичне мистецтво в цьому процесі відіграє особливу роль, оскільки воно здатне поєднувати різні культурні досвіди та створювати універсальний художній простір для комунікації між народами. Саме музичне мистецтво сьогодні стає важливим середовищем культурного діалогу, де відбувається інтеграція різних естетичних моделей, виконавських практик і стильових систем.

У контексті культурної глобалізації музика дедалі частіше функціонує як простір міжкультурної комунікації, у якому поєднуються локальні традиції та глобальні тенденції розвитку сучасної культури. Поєднання елементів академічної музики, народних традицій і популярних жанрів сприяє виникненню нових художніх форм, які відображають динаміку сучасного культурного процесу. Така тенденція свідчить про поступову трансформацію